

indsigtsadgangen, men forkaster dem, bl.a. under henvisning til erfaringerne med den hidtidige lov.

Til denne begrundelse (de hidtidige erfaringer) er der grund til at bemærke, at der ved den af udvalget foretagne høring kun er bygget på den ene »parts« erfaringer, nemlig myndighedernes. Derimod er der kun i ringe omfang gjort forsøg på at vurdere, om loven har levet op til sine hensigter. Når hensigten bl.a. er at kontrollere myndighedernes aktiviteter, er det klart utilfredsstillende, at kun disse myndigheder er afæsket en vurdering med hensyn til erfaringer med loven. En afbalanceret vurdering kunne f.eks. være opnået ved tillige at høre udvalgte organisationer, græsrodsbevægelser m.v., der hyppigt begærer aktindsigt.

På baggrund heraf vil vi i det følgende argumentere nærmere for offentlighedsprincippet. Argumentationen er til dels inspireret af de betragtninger, der blev fremført i betænkning nr. 325/1963, der i modsætning til den aktuelle betænkning (nr. 857/1978) indeholder en samlet fremstilling af betragtninger for og imod offentlighedsprincippet.

Offentlighed som led i folkestyret – en demokratisk rettighed

Den offentlige forvaltning er en samfundsfunktion, der angår alle samfundets medlemmer, og for at sikre en demokratisk proces er det derfor afgørende, at befolkningen kan få information.

Staten og kommunerne har fået flere og flere opgaver at varetage, og den samfundsmæssige betydning af de enkelte sektorer i den offentlige forvaltning er øget som følge heraf. Disse udviklingstendenser betyder, at det bliver mere og mere afgørende at få informationer ud til offentlig debat. Jo større og mere kompliceret den offentlige forvaltning er, jo mere afgørende bliver offentlighedsreglerne for demokratiet. Den svenske offentlighedsordning er således sikret i trykfrihedsforordningen, der har grundlovsstatus og betragtes som en fundamental demokratisk rettighed på linje med ytringsfriheden.

Uden offentlighedsregler, der sikrer befolkningen ret til oplysninger, vil den offentlige debat være afhængig af den styrede information, det vil sige den information, som ledelsen til enhver tid finder det er opportunt at offentliggøre, samt mere eller mindre ufuldstændige og tilfældige oplysninger, som tilførs den offentlige debat ad mere kryptiske kanaler.

I betænkning nr. 325/1963 lagde man stor vægt på at beskrive offentlighedsprincippets betydning

som »en udbygning af folkestyret«. Det siges heri: »Den offentlige forvaltning er en samfundsfunktion, der angår alle samfundets medlemmer, og da det er befolkningen, som gennem valg eller på anden måde har den afgørende magt i statens og kommunernes styre, bør befolkningen i størst mulig udstrækning have kendskab til, hvad der foregår inden for dette styre og mulighed for at diskutere og tage stilling til offentlige anliggender« (side 42).

Det anføres endvidere, at »offentlighed i forvaltningen må antages at være med til at skabe og vedligeholde interessen for offentlige anliggender, hvilket ikke mindst er ønskeligt i det moderne komplicerede samfund og i en tid, hvor der næres frygt for, at den politiske ligegyldighed skal brede sig.«

Kontrolhensyn

En anden begrundelse for offentlighedsprincippet er, at borgerne skal have mulighed for at kontrollere, at alt går rigtigt til i den offentlige forvaltning.

Betænkning nr. 325/1963 påpeger, at borgerne »i stadig stigende grad er underkastet indgreb af forskellig art fra samfundets side.«

Bl.a. af den grund bør de have mulighed for at kunne kontrollere, at de sager, forvaltningen skal tage sig af, underkastes den fornødne grundige undersøgelse. »Det bliver herved muligt at påse, at de oplysninger og erklæringer, der indhentes, er holdbare, og at afgørelserne alene træffes ud fra saglige hensyn, herunder at ensartede sager behandles ens, og at afgørelserne ikke påvirkes af uvedkommende interesser, eller at der – f.eks. ved besættelse af offentlige stillinger – ikke sker favorisering eller anden vilkårlighed, eventuelt direkte embedsmisbrug« (side 43).

Endvidere påpeges, at ret til aktindsigt »giver den enkelte borger som interesseret part i forhold til forvaltningen mulighed for at få oplyst, om hans sag er behandlet på forsvarlig og rigtig måde, og giver ham derved støtte til at varetage sine interesser.«

Den personlige integritet

Det er afgørende for den personlige integritet, at parter har adgang til at kontrollere de oplysninger, der inddrages i en sag, der måske synes ubetydelig for den offentlige forvaltning, men kan være af stor betydning for den pågældende parts/families interesse og velfærd.